

Oos Gebrook

Heemkundevereniging Hoensbroek

Jaargang 4 nr. 1 - maart 2011

Oos Gebrook

Een uitgave van de Heemkundevereniging Hoensbroek.
Jaargang 4 nummer 1 - maart 2011

Redactie:

Jan Bus
Hein Giesen
Bernard Grothues

Jo Hermanns
Wim Kortekaas
Math Mertens

Ingezonden artikelen:

Toon Ermers
Rein van Lieshout
Leo Meevers Scholte

Tekeningen:

Hub Ermers
René Fijten

Acquisitie en advertenties:

Jan Bus
Hein Giesen

Secretariaat:

Klinkertstraat 19,
6433 PA Hoensbroek, tel: 045-5217721
E-mail: secretaris@heemkundehoensbroek.nl

Verenigingslokaal:

Schuinstraat 2a 6432CM Hoensbroek

Bank: ING 3280562 t.n.v. Heemkundevereniging Hoensbroek

Website: www.heemkundehoensbroek.nl

Losse nummers € 2.00

Inhoudsopgave

❖ Van de redactie	4
❖ Terugblik 2010	5
❖ Bioscopen in Hoensbroek afl. 6	6
❖ Nieuwe boeken	11
❖ Porselein	12
❖ De Zwarte Madonna van Maria-Gewanden	14
❖ Christo Stefanoff in Limburg	19
❖ De wolvin getrouwd	23
❖ De Hoofdstraat in de 50'er jaren afl. 3	27
❖ Opsporing verzocht	33
❖ Es d'n toesj um waor	34
❖ Voor de laatste keer Kouvenderstraat	39
❖ Nieuwjaarswens met inhoud	40
❖ Mededelingen	41
❖ Onze nieuwe leden	42

R. de Jong – Autoschade

De Koumen 60

6433KD Hoensbroek

Tel.: 045- 5210590

Van de redactie

Hoewel we ook deze keer stevig hebben zitten passen en meten om alle kopij een plaatsje te geven in dit nummer lukte het toch wéér niet. We komen plaats tekort. Er zijn ergere dingen, zullen we maar zeggen. Van de positieve kant bekeken betekent het ook, dat we voor de volgende keer al weer enkele leuke artikelen voor u in petto hebben.

Als u echter plannen zou hebben om een bijdrage te leveren aan dit blad dan moet u zich hierdoor niet laten afschrikken. Denk niet, dat we geen kopij meer kunnen gebruiken.

Niets is minder waar!

Laat maar komen, die pennenvruchten.

Ook deze keer hebben we veel variatie in het aanbod. Historie, dialect, volkscultuur, mededelingen, van alles. Er lijkt geen eind te komen aan het verhaal over de Hoensbroekse bioscopen. Deze keer al weer de zesde aflevering van deze story, maar het is de op één na laatste. En ook loopt Hein Giesen weer verder met u door de Hoofdstraat in de vijftiger jaren.

We besteden aandacht aan het schilderij van de Zwarte Madonna in het kerkje van Maria-Gewanden. Deze keer vertelt Bernard Grot-hues u het een en ander over de maker van dit schilderij.

En wat we nog meer hebben, dat moet u zelf maar opzoeken.

A propos, nu u toch dit stukje zit te lezen: denkt u aan onze jaarvergadering op woensdag 30 maart a.s. in Amicitia?

We beginnen om 19.30 uur met het formele deel. Na afloop daarvan is er ook nog een interessante lezing.

Denkt U er nog aan U aan te melden?

S. v Cleef - Café de Paerdsstal

Slakkenstraat 80
6431 NK Hoensbroek
Tel.: 045-5213515

Terugblik 2010

Op **woensdag 3 februari** ontvangen we in Amicitia uit handen van het Optochtcomité de Oscarnavalonderscheiding 2009 voor onze uitbeelding in de optocht van 2009. Dit is een prijs voor de meest originele uitbeelding van het gekozen optochtthema.

Op **carnavalsmaandag 15 februari** deelname aan de Hoensbroekse carnavalsoptocht 2010 met als thema “Vier werpe ’n blik trük”

Op **woensdag 24 februari** onze jaarvergadering in Hotel Amicitia met aansluitend een powerpointpresentatie door dhr. L. Wolters met als thema: ‘Schutterijen in Limburg’, waarin extra aandacht voor de in 1939 opgeheven Hoensbroekse schutterij St. Sebastianus.

In **maart** de uitgave van het zesde nummer van ons clubblad.

Op **donderdag 13 mei**, Hemelvaartsdag, met een stand aanwezig op de braderie.

Zondag 18 juli: Het jaarlijkse bestuursuitstapje. Deze keer een toer- tocht naar het Eifeldorp Einruhr, met op de heenweg een bezoekje aan de bakermat van Limburg, “la ville historique” Limbourg, gelegen op een steile heuvelrug boven Dolhain.

In **juni** de uitgave van het zevende nummer van ons clubblad.

1 augustus, een mijlpaal voor onze vereniging. We krijgen de beschikking over een geheel eigen verenigingsgebouw, gelegen aan de Schuinstraat 2a, alhier.

Zaterdag 4 september in de Hoensbroekse bibliotheek, de presentatie van ons nieuwe boek “Hoensbroekse schrijvers en dichters”, geschreven door Bernard Grothues. In aanwezigheid van diverse schrijvers met een voordracht door Ben van Melick. Onze burge- meester Paul Depla nam het eerste exemplaar in ontvangst.

Op **woensdag 13 oktober** thema-avond in hotel Amicitia aan de Markt met als thema “De Bokkenrijders in Hoensbroek en omge- ving”, spreker dhr. Lammert van Neervoort

Vrijdag 15 oktober Open Huis in ons nieuw verenigingslokaal.

In **november** de uitgave van het achtste nummer van ons clubblad.

Bioscopen in Hoensbroek (6)

Door Wim Kortekaas

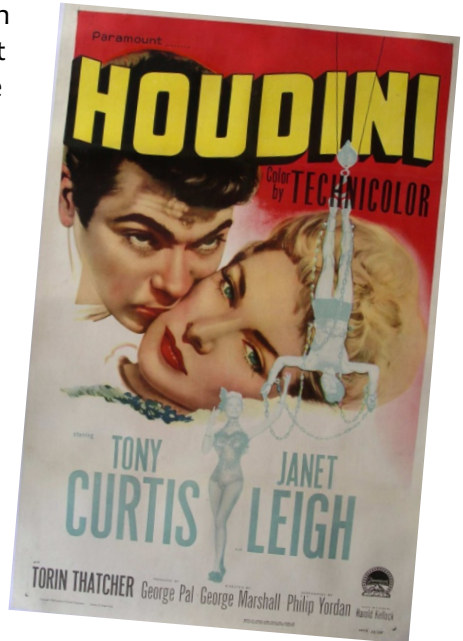
Zoals we in de voorgaande afleveringen konden lezen groeide in de periode tussen de twee wereldoorlogen in Hoensbroek het bioscoopbezoek in een razendsnel tempo. In 1939 werden volgens de opgave van de gemeente aan het Centraal Bureau voor de Statistiek in dat jaar in totaal ruim 270.000 bioscoopkaartjes verkocht, dat leverde de 3 Hoensbroekse bioscopen in dat jaar bijna 125.000 gulden op.

Ook de gemeente Hoensbroek voer hier wél bij. De belasting op dit bioscoopbezoek bracht in dat jaar bijna 16.000 gulden in het gemeentelijke laatje. Een flink bedrag, dat ongeveer 40% hoger lag dan de belastinginkomsten in 1921. Maar in de oorlogsjaren (met uitzondering van het jaar 1940) verdubbelden deze aantallen. Volgens de opgave aan het CBS over het jaar 1943 werden er toen bijna 490.000 bioscoopkaartjes verkocht. En daardoor stegen ook de inkomsten voor de gemeente: 58.119 gulden.

In 1945 daalde het bioscoopbezoek weer enigszins, om vervolgens in de jaren daarna weer te stijgen naar bijna 550.000. De stijgende belastinginkomsten vormden in de magere jaren '40 direct na de oorlog daardoor een forse bron van inkomsten, waarmee de gemeente haar begroting sluitend kon maken.

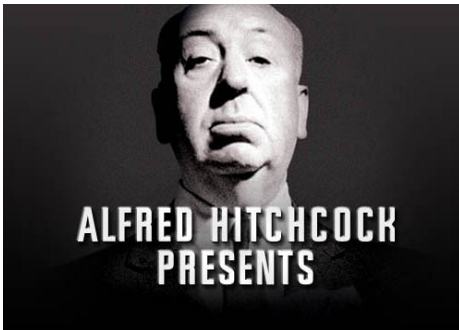
Het begin van een langslappend conflict

Toch besloot de gemeenteraad op 14 april 1947 vanwege de penibele financiële situatie van de gemeente de belastingtarieven voor gemakkelijkheden (met uitzondering van toneelvoorstellingen en sportwedstrijden waarvoor het tarief juist werd verlaagd) fors te verhogen. Dat moest de gemeente op jaarbasis ruim 28.000 gulden extra inkomsten opleveren. Daarvoor moest het tarief voor bioscoopvoorstellingen van 20% naar 30% verhoogd worden. Dit besluit vormde het begin van een jarenlange strijd tussen de gemeente en de bioscoophouders, ondersteund door de Nederlandsche Bioscoopbond. Op een gegeven moment leidde dit conflict tot grote verdeeldheid in de gemeenteraad en zelfs tot een tijdelijke sluiting van alle bioscopen in het dorp. Ook haalde deze strijd uitgebreid de landelijke pers.

Noodzakelijke extra inkomsten

In de gemeenteraadsvergadering op 14 april 1947, waarin dit besluit zonder hoofdelijke stemming wordt genomen, zegt burgemeester Martin, dat extra inkomsten nodig zijn om onder andere de in dat jaar in te voeren schoolmelkvoorziening te kunnen betalen. Want, zegt hij, “de begroting is zo kaal als een kikker”. Maar ook vinden

B&W in de toelichting op het voorstel, dat “het een middel moge zijn om het te veelvuldig bezoek aan bioscoop en dancing enigszins te beperken”. Twee dagen nadat de raad dit heeft besloten ligt er al een protestbrief van de Nederlandsche Bioscoopbond in de gemeente-

lijke brievenbus, waarin men om een gesprek met de burgemeester verzoekt. In de brief geeft men meteen al aan niet te kunnen geloven, dat deze maatregel ook bedoeld zou zijn om het bioscoopbezoek tegen te gaan. Maar voordat invoering van dit besluit een feit is, duurt het nog wel even. De provincie gaf namelijk nog geen goedkeuring, in afwachting van wat het Ministerie van Binnenlandse Zaken ervan vindt. Daar is men inmiddels bezig met het voorbereiden van een standpunt over deze kwestie.

Circulaire Minister van Binnenlandse Zaken d.d. 19 november 1947

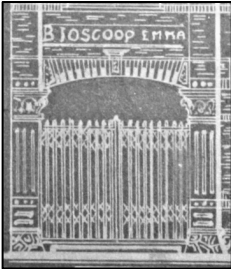
Begin november 1947 wordt in een circulaire aan alle gemeentebesturen duidelijk wat dit standpunt is: verhoging van de tarieven voor de gemakbelasting is noodzakelijk en de invoering ervan wordt gekoppeld aan het verkrijgen van bijzondere bijdragen uit het Gemeentefonds. Met andere woorden: niet verhogen tot het voorgeschreven maximum wordt gestraft met minder inkomsten voor de gemeente, met alle nadelige gevolgen van dien.

Omdat het gaat om maatregelen, die niet alleen de bioscopen, maar ook toneel, circus, kermis en andere attracties treffen volgen van alle kanten felle protesten en

wordt de sluiting van veel horecabedrijven aangekondigd. De Nederlandsche Bioscoopbond doet via een brief een dringend beroep op het gemeentebestuur van Hoensbroek tenminste onderscheid te maken in films met een serieus cultureel karakter en films, die dat karakter niet dragen en daar dan ook rekening mee te houden in de tariefstelling.

Fors hogere tarieven

Omdat het Rijk vindt, dat een en ander per 1 januari 1948 ingevoerd moet zijn ligt er al in de gemeenteraadsvergadering van 9 december 1947 een voorstel op tafel om voor bioscoopvoorstellingen in het algemeen in de gemeente Hoensbroek het tarief te verhogen van 20% naar 50%! Meer dan een verdubbeling dus. Aan het verzoek van de Bioscoopbond wordt niet tegemoet gekomen. Vooralsnog wordt zelfs geen uitzondering gemaakt voor films, die een meer serieus cultureel karakter dragen. De reden hiervoor in de memorie van toelichting bij het raadsvoorstel luidt: "De speelfilms, die doorgaans aan het publiek in de bioscooptheaters in deze gemeente worden geboden, bewegen zich, ook blijkens de vorm van de aantrekkelijkheden waarmede zij in advertenties en affiches worden aangekondigd, voor het overgrote gedeelte niet op het gebied der serieuze kunst terwijl bovendien niet direct gezegd kan worden, dat zij van uitgesproken culturele en opvoedkundige waarde zijn.

Wij menen voorts dit niet te kunnen doen, omreden de Minister in de door hem gegeven richtlijnen van deze onderscheiding geen gewag maakt, zodat wij het raadzamer achten, de ontwikkeling die deze actie zal nemen, af te wachten." B&W kiezen voor een voorzichtige opstelling.

Onder druk accoord

De gemeenteraad vreest voor grote afname van het bioscoopbezoek en voor grote nadelige gevolgen hiervan voor de bioscophouders. De heer Hamers meent zelfs voor sluiting van bioscopen te moeten vrezen. En daarom twijfelt men er ook aan of de tariefsverhoging wel tot de voorspelde hogere inkomsten zal leiden. Bovendien wil men geen conflict met de minister riskeren, maar toch vindt men het door die druk van bovenaf erg op een dictatoriaal stelsel lijken,

zegt raadslid Hamers. De burgemeester heeft er ook wel moeite mee, maar vreest, dat anders de begroting 1948 voorlopig niet zal worden goedgekeurd door Gedeputeerde Staten. En dan komen onvermijdelijk enkele plannen voor het nieuwe jaar in gevaar, zoals het bij de gemeente onderbrengen van de Muziekschool (waardoor het culturele peil verhoogd kan worden nu volgens B&W de films niet meer van hoogstaand niveau zijn), de schoolmelkvoorziening en ook de stichting van een school voor buitengewoon lager onderwijs.

De gemeenteraad gaat met 12 stemmen voor en 4 stemmen tegen akkoord met het voorstel, maar met zéér grote tegenzin.

Wordt vervolgd

Bronnen: Rijckheyt,

062 Gemeentearchief Hoensbroek 1940 -1947 inv. nrs. 519 en 354

061 Gemeentearchief Hoensbroek 1948 -1981 inv. nrs. 525, 3139

Sturmans-Faassen Verkeersopleidingen

Nieuwstraat 15

6431 KP Hoensbroek

Tel.: 045- 5220166

Nieuwe boeken

Die van Kouvender...

Een nieuw werk van Jan Creusen over zijn jeugdherinneringen uit de jaren dertig. Jeugdbendes, de wielersbaan, de processie en Sinterklaas zijn enige verhalen die de revue passeren. Het is een verrassend boekje geworden dat op zondag 3 april in d'Engelensael aan de Hoofdstraat 214 in Hoensbroek feestelijk gepresenteerd wordt en daarna o.a. te koop is bij The Read Shop Borger in de Kouvenderstraat voor € 9,95

Lambert Verdonk een voetballeven op linksbuiten

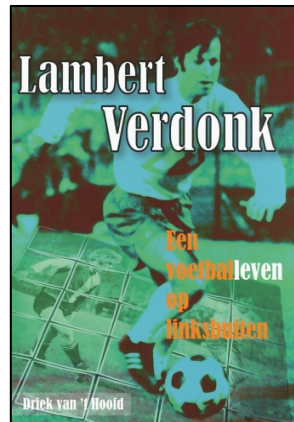
Onze plaatsgenoot en schrijver Driek van 't Hoofd heeft een biografie geschreven over de Hoensbroekse voetbalinternational Lambert Verdonk.

Lambert voetbalde in zijn jeugd jaren bij S.V. Hoensbroek en speelde amper 15 jaren oud al zijn eerste wedstrijden in het eerste elftal.

Dit veelbelovende talent bleef niet onopgemerkt. In het seizoen '63/'64 kreeg hij een profcontract bij PSV en stond een jaar later, amper 19 jaar oud, als linksbuiten in het Nederlands elftal.

Driek van 't Hoofd heeft op zijn eigen ongecompliceerde schrijfwijze een leuk boek over het wel en wee in het voetballeven van Lambert Verdonk geschreven.

Het boek is voor € 12,50 te koop bij The Read Shop.

Porselein.

Door Toon Ermers

Of 't geen ich uch noe gao
vertelle 'n verhäölke waerd
is waet ich neet zoe rich-
tig, ich waor i daen tied
aoch mer 'ne kroe-
kesjtop. Va den
angere kantj
ving ich 't toch
aoch zoe, dat
dinger die doew
gans gewuën waore,
mer noe onmeugelik
lieke, toch nog 'ns gezag

mòtte waere.

't Gaet zich hiej òm d'r auwe Niesing, ich zegk waal auwe Niesing, ich dink dat hae i daen tied (i de twintiger jaore,) zoe vieftig jaor waor. Hae waor neet erg groeët, zoe gezag 'ne puimezeiker. Aoch zien vrouw waor neet erg groeët. En ich dink dat ze va hoes oet oet Drenthe kaome; woe ze woeënde i Gebrook waet ich neet, ich maen oppe Dem, of angesj biej d'r Kuëningsbaemd dao op Renne-
mig of dao örges. Zie houwe samen 'n hòndskar, en d'r vuuër 'ne hònd dae waal groeët waor, mer van 'n voelnisbakkeras.

Mit die hòndskar ginge ze jieëkere waek nao Mestreech nao de Sphinx.

En dao woert (vuuër 'n appel en 'n ei) die ganse hòndskar vol-
gelaai mit misbaksels va teldere, tasse, kump en vazer en nog van al der duvel wat dao va klei gebakke woert.

Rob Peters – Meel en graanhandel

Wijngaardsweg 16
6412PJ Heerlen
Tel.: 045- 5226693

Administratiekantoor Labor

Vloedstraat 34
6361 XH Nuth
Tel.: 045-5650121

En zoe sjörgde ze zich weer op Gebrook aa, en duujde ze samen achter 't kerke òm dat sjarminkel vuuër de kar get te helpe.

De anger daag va de waek trokke ze doer gans Gebrook mit hun kerke. Zoe noe en da reep hae gans hel: "Koop, koop, porselein.

En dan duujde hae gans hel op "por", om dat woërd get krach bie te zette.

Porselein houw doe (biej de gewuën luuj) neet de gedachte va "Veredeld aardewerk" wiej noe.

Nae, 'n tas waor get om oet te drinke, en went dat oer aoch get kròmp waor, of dao 'n zjwart vleksjke va binne zoot, "dat maogde häöm d'r boek neet rumpele." 't Waor natuurlig allenuij billig, en wat hae gaar neet verkoch kreeg, verpatsjde hae weer aa de luuj die vuuër 'n fancy fair aan 't zuëmere waore. Doer de Dörpsjtraot en de Flattesjtraot ging hae noeëts, want dao woënde d'r notaris en d'r burgemaester, en die kòste zich richtige porselein permi-tere.

Zoe, dat waor datginnige wat ich uch wool vertelle, 't is gaen ech groeët verhaol, mer noe wit gier waal allenuij, wiej 't vreuger bie gewuën luujkes gans gewuën waor.

Partycentrum Amicitia

Markt 9

6431 LG Hoensbroek

Tel.: 045- 5212999

Bloemenhandel Turner Flower

Klinkertstraat 27

6433 PA Hoensbroek

Tel. 045-5215442

De Zwarte Madonna in de kerk van Maria-Gewanden

Door Bernard Grothues en Jo Hermanns

Het openbaar kunstbezit van Hoensbroek (2)

In de parochiekerk van O.L.Vrouw Maagd der Armen in Maria-Gewanden hangt een prachtig schilderij van O.L. Vrouw van Czestochowa.

Op zondag 7 mei 1950 werd dit schilderij vanuit het klooster van de zusters van Onze LieveVrouw aan de Hoofdstraat in Hoensbroek naar de kerk O.L.V. Maagd der Armen in Maria-Gewanden overgebracht. (foto)

Op 15 augustus, de feestdag van Maria Tenhemelopneming, werd de eerste bedevaart gehouden.

In de ochtend kwamen diverse Poolse verenigingen met hun vaandels vanuit Limburg in Hoensbroek bijeen, in processie trok men naar de kerk van Maria-Gewanden, waar door de rector van de Polen een H. Mis werd gecelebreerd. Veel pelgrims droegen Poolse klederdracht. 's Middags trok men opnieuw in processie naar de kerk voor het lof, waarmee de bedevaart werd afgesloten. Zo is de pelgrimage van de Poolse gemeenschap naar de Zwarte Madonna van Czestochowa in Maria-Gewanden ontstaan.

Geschenk

Deze Madonna van Czestochowa is een geschenk van mevrouw Droszdok aan de Poolse gemeenschap. Zij besloot ter ere van Maria een schilderij van de Zwarte Madonna te laten maken. Samen met de heer F. Walkowiak, voorzitter van de Poolse vereniging in Hoensbroek, bezocht zij de vermaarde professor Christo Stefanoff, die zich tijdelijk in kasteel Schaloen te Valkenburg had gevestigd en in 1950 in het Gemeentemuseum van Roermond een grote expositie van zijn schilderijen had gehouden. De opdracht voor Christo Stefanoff was een schilderij te maken naar het voorbeeld van de icoon van de Zwarte Madonna van Czestochowa. De oorspronkelijke icoon zou in 1384 naar de Poolse stad Czestochowa zijn gebracht.

Legende

Het verhaal gaat, dat tijdens een van de vele veldslagen in de middeleeuwen de Hussieten in 1430 de icoon uit het altaar zouden hebben gekruist.

Ze namen hem mee, maar onderweg ontdekten ze, dat hij steeds zwaarder werd. Toen ze hem

met zwaarden bewerkten begon de icoon te bloeden. Uiteindelijk viel de icoon in drie stukken uiteen.

De koning gaf opdracht hem te restaureren, maar in de linkerwang van Maria lieten ze de littekens zitten.

Sindsdien komen elk jaar honderdduizenden pelgrims naar de Jasna Góra (lichte berg) in Czestochowa om deze afbeelding te vereren. Volgens de overlevering is de icoon geschilderd door de evangelist Lucas en is het hout afkomstig uit een tafel uit het huis van de Heilige Familie. Betrouwbarder is echter de opvatting, dat het schilderij door een onbekende Italiaanse kunstenaar gemaakt is.

In Zuid Polen, in de buurt van Krakow, ligt in de plaats Czestochowa het heiligdom van de Zwarte Madonna in een klooster op de berg Jasna Gora.

De Zwarte Madonna is een afbeelding van Maria met het kind Jezus. Het feit, dat Maria als Zwarte Madonna afgebeeld werd is altijd een dilemma voor de Kerk geweest. Madonna's in belangrijke kerken en heiligdommen op het vasteland van Europa hebben vaak een zwart gelaat, andere daarentegen zijn helemaal zwart. Het gaat hierbij niet om een verkleuring door bijvoorbeeld roet van kaarsen zoals men soms beweert. Daarbij komt dat de gelaatstrekken van de Zwarte Madonna niet negroïde zijn, maar gewoon zwart van kleur. Later is men in het algemeen overgegaan tot het overschilderen van de beeltenissen met lichtere kleuren.

Stefanoff

Stefanoff schilderde een paneel inclusief de lijst van 97 bij 198 cm met de oklad*. De etsen op de oklad zijn scènes uit het leven van Christus (de geboorte, bespottung en geseling) en Maria (de annunciatie). Verder zien we een afbeelding van de H. Barbara.

Ook de beschadigingen, die het gezicht van Maria ontsieren zijn door Stefanoff overgenomen. In 1971 vond men dat het schilderij meer aandacht zou krijgen als er een fluwelen achtergrond aan toegevoegd zou worden. Enkele dames hebben dit vrijwillig in handenarbeid voor elkaar gekregen, waardoor het schilderij er nog mooier uitzag dan tevoren. Doordat het schilderij daarna op een stalen voetstuk werd geplaatst kwam het ook iets meer naar voren en accentueerden schijnwerpers het effect.

Pelgrimage

In de jaren vijftig en zestig kwamen er honderden pelgrims naar het parochiekerkje in Maria-Gewanden.

In het begin was het zo druk, dat men zelfs tot buiten de kerk stond. Diverse Poolse priesters en bisschoppen celebreeerden er de mis.

De Zwarte Madonna wordt regelmatig in processies meegedragen. In september 1982 werd het 600-jarig bestaan van de Madonna van Czestochowa ook in Hoensbroek groots gevierd. Vanwege de grote toeloop werd de Zwarte Madonna in processie naar kasteel Hoensbroek gedragen. Op het binnenplein van het kasteel werd een eucharistieviering gehouden, waarbij Mgr. J. Gijsen, bisschop van Roermond en Mgr. Stefanek, bisschop van Stettin de voorgangers waren. Aanvankelijk zou aartsbisschop Glemp de H. Mis opdragen, maar hij moest op het laatste moment verstek laten gaan vanwege de gespannen situatie in Polen.

* een oklad is een zilveren beslag, vaak met parels en edelstenen, dat op iconen werd aangebracht.

Op 2 september 1990 werd het 40-jarig jubileum van de Zwarte Madonna in Maria-Gewanden gevierd.

De afgelopen decennia is het aantal bedevaartgangers geleidelijk afgenomen. Voor de jongere generaties is de band met Polen steeds losser geworden. De mis werd echter nog steeds vrijwel geheel in het Pools opgedragen. In de jaren negentig werden bepaalde onderdelen van de mis zoals het evangelie en de preek ook in het Nederlands gedaan.

De kerk van O.L.V. Maagd der Armen

Dan komt er op 18 juni 2010 een decreet van het bisdom Roermond waarin staat, dat per 1 juli 2010 de parochiekerk O.L.V. Maagd der Armen "aan de eredienst wordt onttrokken", omdat door de ontkerkelijk-

king, de veranderde bevolkingssamenstelling en de nieuwe demografische situatie in Hoensbroek een wezenlijk andere situatie is ontstaan. Daarnaast is het niet te verwachten, dat de parochiegemeenschap nog mogelijkheden heeft om weer naar een redelijke levensvatbaarheid uit te groeien.

De Zwarte Madonna zal voor Maria-Gewanden behouden blijven, want het is de bedoeling dat het gebouw na enige aanpassingen nu gebruikt wordt als een devotiekapel waar onder andere ter gelegenheid van Mariafeesten eucharistievieringen gehouden zullen worden. Zo werd ook door de Poolse gemeenschap op 5 september 2010 weer een bedevaart gehouden gevolgd door een processie waarin de Zwarte Madonna werd meegevoerd.

Bronnen en literatuur:

Bedevaartplaatsen in Nederland. Deel 3: Provincie Limburg (2000) 310-312.
Maria-Gewanden. Parochiearchief in Stadsarchief Heerlen.

Christo Stefanoff in Limburg

Door Bernard Grothues

In het artikel over de zwarte Madonna, eerder in dit blad heeft u kunnen lezen, dat de kerk in Maria-Gewanden een bewonderenswaardige icoon in huis heeft, dankzij mevrouw Droszdok en de schilder professor Christo Stefanoff, die vanaf 1949 tot 1951 op een zolder van het koetshuis van kasteel Schaloen heeft gewoond. Deze vermaarde kunstschilder exposeerde in de vijftiger jaren met groot succes o.a. in Maastricht, Valkenburg, Roermond en Brunssum. Zijn portretten en landschappen munten uit door een bijzonder coloriet. Maar opmerkelijk was, dat hij als een van de

eersten met de spatel of het opstrijkmes werkte, waardoor zijn 'boetseerwerk' speciale kleureffecten kreeg.

Christo Stefanoff werd op 6 april 1898 te Kazanlik in Bulgarije geboren. Hij studeerde vervolgens aan de kunstacademie in Sofia en trad in 1925 naar voren met een groot panorama van de Slag bij Stara-Zagora van 1877-1878, dat grote indruk maakte op koning Boris III, die Stefanoff naar aanleiding daarvan de titel van professor verleende.

In de dertiger jaren maakte hij verre reizen, schilderde portretten van de Hongaarse president Horthy, de Spaanse president Zamorra en de Indische dichter Rabindranath Tagore. Vervolgens kwam hij, getroffen door het Poolse landschap en de folklore, in Lodz terecht, waar hij zijn latere vrouw Irena Pludowska leerde kennen. In 1938 kreeg hij het Poolse staatsburgerschap. Tijdens de Duitse bezetting van Polen kwam Stefanoff in het ondergrondse verzet terecht.

Op 12 juni 1941 werd hij gearresteerd en twee maanden opgesloten in de gevangenis van de Reichssicherheitsdienst in Berlijn.

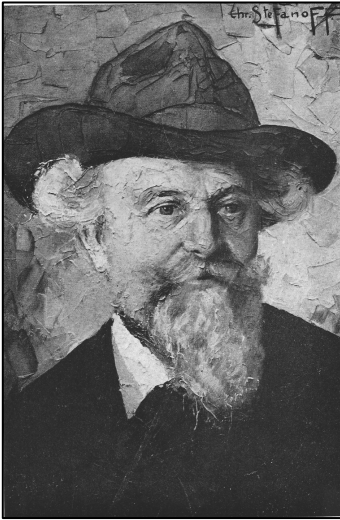
Na zijn vrijlating vertrok hij naar de Hoge Tatra in Zakopane waar

zijn vrouw intussen verbleef. Maar de Gestapo volgde zijn spoor en zag in 1943 aanleiding om hem weer te arresteren. Alle schilderijen, die hij nog bezat werden vernietigd en hij en zijn vrouw werden gevangengenomen. Opnieuw kwamen ze in de cel terecht, nu in de gevangenis Montelupi in Krakow, om het jaar daarop in het vernietigingskamp Bergen-Belsen te belanden, waar zij op 15 april 1945 werden bevrijd. In Stalag XI-B ging hij weer aan de slag, dankzij de Engelse militaire gouverneur, die zorgde dat hij weer linnen en verf tot zijn beschikking kreeg.

Meetrekend met de 1e Poolse Pantserdivisie van generaal Maczek nam hij deel aan de bevrijding van Breda. Van die strijd getuigen nog vele Poolse graven. Belangeloos schilderde Stefanoff daarna een triptiek van het 8^e bataljon van de 1^e Poolse pantserdivisie, waarop te zien is hoe burgemeester B. van Slobbe van Breda aan generaal Maczek het vaandel van Breda overdraagt.

In het gemeentehuis van Breda hangt het nu tegenover een kopie van een doek van Velasquez, dat herinnert aan een andere bevrijding van Breda. Voordat hij naar Limburg kwam hield hij tentoonstellingen in Oosterhout en 's-Hertogenbosch.

van Oers Assurantiën
Kouvenderstraat 238
6431HK Hoensbroek
Tel.: 045- 5212856

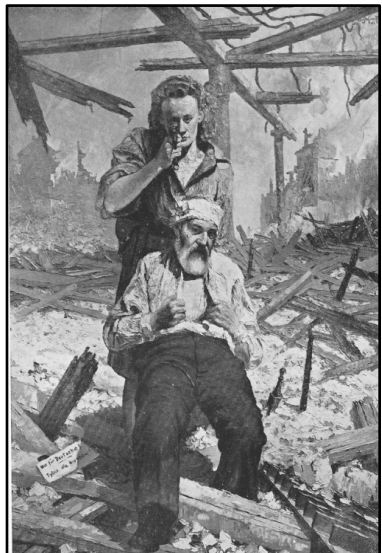

Toen kwam hij naar Limburg, het Limburgse landschap trok hem aan. Hij creëerde prachtige scènes met zonnige korenvelden met samengebonden gegroepeerde korenschoven, waarin hij de sfeer van zijn eigen Bulgaarse land terugzag. Maar ook vele portretten, waaronder dat van “Zefke Mols met accordeon”, zijn landgenoten in de Karpaten, Bulgaarse ossen en Macedonische zigeuners in hun typische klederdrachten.

Dan schildert hij in 1948 te Valkenburg zijn meesterwerk “Wapenbroeders”, dat later aan koningin Wilhelmina werd aangeboden bij gelegenheid van haar vijftigjarig regeringsjubileum. Het is een heroïsch tafereel waarop te zien is hoe een Poolse soldaat van de 1^e Poolse divisie met in zijn armen een gewonde Nederlandse verzetsstrijder, een handgranaat werpt in de puinhopen van het slagveld. Meer van deze dramatische gebeurtenissen zien we terug in zijn “Warschauer Opstand”, een groot triptiek met jongeren op de barricaden, die het gevecht aangaan met tanks.

Verder een jonge vrouw achter een gewonde oude man, die gericht wil schieten op de toeschouwers. Maar ook vele religieuze onderwerpen zoals: “De doek van Veronica”, “Moeder en Zoon” (Christus met het kruis), “Judas” met Christus op de achtergrond en “Christus met ons” (in de ruïnes van Warschau in 1944).

Op 10 mei 1952 lezen we in de krant dat Christo Stefanoff

de Bulgaarse schilder, die tot Pool werd genaturaliseerd, geëmi-greerd is naar Canada en in de Antoine's Art Gallery te Montreal een grote tentoonstelling gaat houden. Hij laat zich naturaliseren tot Canadees en gaat een “Kunstcentrum” oprichten, een idee dat hij al lang had willen uitvoeren. Hij komt in contact met George Blouin, die hem verzocht het beroemde “Cyclorama van Jeruzalem” te restaureren en uit te breiden. Het is een groot werk van Bruno Piglheim uit München, dat in 1957 gedeeltelijk werd verwoest. Dit meesterwerk is nu te zien in Ste-Anne de Beaupré te Quebec, Canada.

Het is 15 meter hoog en 45 m lang met indrukwekkende scènes zoals het witte paleis van Herodes, de residentie van zijn vrouw en het kasteel van zijn broer Phasaleos, de tombe van Absalom en het landschap dat leidt naar Bethlehem met kamelen, paarden en kudden schapen; het is een kunstwerk in drie dimensies.

Aan het beoogde project, dat moest bestaan uit een museum, een kapel, een “School of Fine Arts and Ballet”, een amfitheater en residenties voor studenten, kwam onverwacht een einde. Helaas kon hij zijn ambities niet realiseren: hij kreeg in het begin van december 1965 een hersenbloeding, waaraan hij op 8 maart 1966 overleed. Christo Stefanoff werd begraven in Ste- Agathe des Monts, Canada.

Bronnen en literatuur:

Prof. Christo Stefanoff 1898-1949. “Met spatel en palet de wereld door”. Tentoonstellingscatalogus.

Uitgave drukkerij fa. Pluymaekers, Valkenburg (1949)

http://christostefanoff.com/christo_stefanoff_biography.html

Harreman Verhuizingen

De Koumen 28

6433 KD Hoensbroek

Tel.: 045-5233333 - www.harreman.nl

Schoenservice & Lederwaren Luchies

Hoofdstraat 16

6431LC Hoensbroek

Tel.: 045-5221703

LIMBURGSCH DAGBLAD

DE BUREAUX VAN DIT DAGBLAD ZIJN GEVESTIGD TE HEERLEN, SAROLEASTRAAT N^{OS}. 35-39
INTERC. TELEFOONNUMMER DER REDACTIE 266 ♦♦ ♦♦ INTERC. TELEFOONNUMMER DER ADMINISTRATIE 90

De wolvin getrouwd

Door Rein van Lieshout

Maandag 9 augustus 1926:

HOENSBROEK.

HUWELIJKSAFKONDIGINGEN:

Antonius Hubertus Bongers, weduwnaar van A.M. Weiler en Maria Helena Werdens, weduwe van K. J. Corvers.

Woensdag 18 augustus 1926:

HOENSBROEK,

MERKWAARDIGE BRUILOFT:

De man 60, de vrouw 75 jaar oud
Heden (Woensdag)-morgen heeft in Hoensbroek een eigenaardige huwelijksplechtigheid plaats gevonden.

Een man van 60 jaar is met een vrouw van 75 jaar in het huwelijk getreden.

Hoensbroeks inwoners waren allen uitgelopen en de straten waren zwart van mensen.

In de stoet, die naar de kerk trok, ging o.a. een autobus vol bruidjes, die bouquetten droegen; verder de burgemeester. Gedurende den tocht werden 20 kamerschoten gelost. Hedenavond zal de harmonie het bruidspaar een serenade brengen.

Onder enorme belangstelling is gisteravond het huwelijk voor de wet voltrokken.

Adm. Kantoor J. A. Klein

Galerijstraat 16
6432AV Hoensbroek
Tel.: 045- 5211214

Versmarkt Bemelmans

Hoofdstraat 30
6431 LC Hoensbroek
Tel.: 045- 5228573

Op de foto zien we het bruidspaar Bongers-Werdens.

Dit echtpaar is op 17 augustus 1926 te Hoensbroek voor de wet getrouwd en op 18 augustus voor de kerk. Ze zijn vervolgens in de Kloosterstraat te Hoensbroek gaan wonen, waarvan de bruid afkomstig was.

Het betreffende huis stond - als je de Kloosterstraat afrijdt - links van de weg, tegenover de ingang naar de Muisbergstraat.

De bruidegom

Antonius Hubertus Bongers was 60 jaar oud en afkomstig uit Sittard; sinds 1922 was hij weduwnaar van Anna Maria Weiler.

De bruid

Maria Helena Werdens was bijna 75. Zij is op 29 september 1851 te Brunssum geboren en was sinds 1922 weduwe van Karel Jozef Curvers uit Hoensbroek.

Karel Jozef Curvers (of Cörvers) en Maria Helena Werdens waren in 1886 in Heerlen getrouwd. Zij woonden sinds 1917 in de Kloosterstraat te Hoensbroek, daar waar Karel Jozef ook geboren was.

Opgespoord

De huwelijksakte van het bruidspaar is in het Rijksarchief te Maastricht opgespoord door ons lid Tonny Boumans. Een knappe prestatie, als je bedenkt dat Tonny alleen maar een bijnaam kende, wist dat de bruidegom beduidend jonger was dan de bruid en dat ze waarschijnlijk in Hoensbroek in de twintiger jaren voor de wet waren getrouwd.

Verder was bekend dat de bruid op de Muisberg had gewoond en het vermoeden bestond dat zij verwant was aan de familie Curvers. Daarnaast kon de bruid, gelet op haar bijnaam, mogelijk ook verwant zijn aan de familie Wolfs. Het opsporen van de trouwakte was des te moeilijker, omdat achteraf is gebleken, dat de namen Bongers en Werdens geen typisch Hoensbroekse familienamen waren en dat de bruid en bruidegom beiden zelfs niet uit Hoensbroek afkomstig waren.

Wolvin

Maria Helena Werdens werd destijds in Hoensbroek de "Wolvin" genoemd.

Oude Hoensbroekenaren kennen haar nu nog steeds onder deze bijnaam, maar haar werkelijke naam zijn ze intussen vergeten. Waar zij die bijnaam aan te danken heeft gehad is niet helemaal duidelijk geworden, misschien heeft haar uiterlijk daarmee van doen. Van mogelijke bloed- of aanverwantschap aan de familie Wolfs is in ieder geval niet gebleken.

Belangstelling

De bruiloft trok in 1926 veel belangstelleng. Heel Hoensbroek is destijds uitgelopen om naar dit spektakel te gaan kijken. Het was in die tijd een sensatie dat zo'n oude mensen nog in het huwelijksbootje stapten. Bovendien was het leeftijdsverschil van de "Wolvin" en haar 14 jaar jongere bruidegom wel erg groot. Dat een bruid veel jonger was dan de bruidegom, kwam (en komt nu nog steeds) wel vaker voor, maar omgekeerd bijna nooit.

Het gerucht deed in Hoensbroek dan ook de ronde dat de bruidegom om het geld was getrouwd. Als dit al waar geweest mocht zijn, dan heeft hij daar in ieder geval niets aan gehad, want Antonius Hubertus Bongers overleed al in 1929 te Hoensbroek op 62-jarige leeftijd, terwijl zijn vrouw Maria Helena Werdens een jaar later, in 1930 op 79-jarige leeftijd in Merkelbeek is overleden.

De foto met de koets is genomen tegenover de hoofdingang van de grote St. Janskerk in Hoensbroek. Op de achtergrond zien we nog het driepasmonumentje* met kruisbeeld, dat in 2006 verplaatst is naar de hoek van de Juliana-Bernhardlaan en de St. Jansstraat.

Op de foto zien wij:

- geheel links Sjef van Lieshout. Destijds was hij 29 jaar oud en getrouwd met Leentje Peters uit Heerlerheide. Zij woonden destijds nog in Treebeek.

* De driepas is een versieringsmotief dat in de gotiek veelvuldig werd toegepast. De driepas ziet er uit als een klavertje drie in een cirkel. In de late gotiek hebben de drie 'blaadjes' ook wel een spitse vorm.

- Op de bok van de koets zien we Zef Otermans, die in Hoensbroek begrafenisondernemer was en kennelijk ook nog ander vervoer verzorgde.

- Willem Aartsen, met snor en in vol tenue. Hij was destijds opperwachtmeester van de Marechaussee te Hoensbroek. Later werd hij hoofd van de gemeentepolitie van Hoensbroek.

In de koets zitten:

- Een bruidsmisje met een witte strik in het haar van wie de naam niet bekend is.

- De bruidegom, de 60-jarige heer Antonius Hubertus Bongers, met hoge hoed.

- De bruid, de 74-jarige mevrouw Maria Helena Werdens. Zij is in het zwart gekleed.

- Een tweede, in het wit gekleed bruidsmisje, met een grote strik in het haar, Lies Kleintjes-Coenen.

- De man met bolhoed op is de heer Coenen. Hij is de opa van het tweede bruidsmisje, de al genoemde Lieske Coenen.

- Geheel rechts op de foto, naast de koets, staat de heer Vossen met hoed op en een strikje om. Hij was destijds commissaris van de gemeentepolitie van Hoensbroek en woonde in de Amstenraderweg tegenover het toenmalige belastingkantoor.

Bijzonder

Nadat Sjef van Lieshout in 1925 met Leentje Peters was getrouwd zijn ze in Treebeek gaan wonen, dicht bij de Emmacentrale, waar Sjef werkte.

Het huis waarin zij toen woonden was al snel te klein en ook werd de was, die buiten te drogen hing, dikwijls vuil van de uitstoot van roet van cokesfabriek Emma.

Daarom besloten zij in 1938 om te gaan verhuizen. Het werd de Wilhelminastraat in Hoensbroek, vlak bij het gemeentehuis. Hun nieuwe bureu werd de familie Aartsen!

Het toeval wil dus dat Sjef van Lieshout en Willem Aartsen, die op bovenstaande foto naast elkaar staan, 12 jaar later ook daadwerkelijk bureu van elkaar zijn geworden.

R. Offermans - Fysiotherapie

Kouvenderstraat 111

6431HC Hoensbroek

Tel.: 045-5220932

De Hoofdstraat in de vijftiger jaren

Door Hein Giesen

Deel 3

Een vervolg uit de serie over de teloorgang van de Hoofdstraat als winkelstraat van Hoensbroek en een overzicht van de vele ondernemers die in de vijftiger jaren in de Hoofdstraat gevestigd waren.

De Hoofdstraat rond 1950 - tot aan de Markt, oneven

We gaan naar de overkant van de Hoofdstraat, dus de oneven nummers. In het eerste grote pand tegenover het Kruis zijn een drietal zaken. Allereerst de snoepwinkel en chocolaterie van Jamin. Ernaast, op nr. 7a, was de textielwinkel van Lendi gevestigd en vervolgens de kleermaker Olislagers. Nu zijn deze drie panden samengevoegd en is hier al jaren de mooie cadeau- en modewinkel van Wiel Hennes in gevestigd.

Uitvaartcentrum van den Hout

Kathagen 10

6361HG Vaesrade

Tel.: 045- 5212004

Het statige pand met de trappen en nostalgische veranda, op nr. 13, is begin 1900 gebouwd door de familie Vincken. Zij waren decennia lang een der grotere leerhandelaren in onze contreien.

Dit grote huis met zijn vele mogelijkheden heeft in de loop der jaren al vele bestemmingen gehad. Kantoor, ontmoetingsruimte en werkplek voor diverse sociale instanties en instellingen en diverse zakelijke, teveel om op te noemen.

Nu zit er links een luxe chocolaterie en in het midden, bij de ronde poort, nog een handwerk- en hobbywinkel.

Drukkerij Herpers

De volgende zaak, Drukkerij Herpers, heeft in de twintigste eeuw letterlijk zijn stempel op ons centrum gedrukt.

Tot 1953 was de zaak hier op nr.7a gevestigd. Daarna bouwde hij een ruim winkel-pand aan de overkant van het Kruis, in de Kouvenderstraat.

Na hun verhuizing trok de zo-even genoemde textielwinkel van Lendi in het pand.

Een deur verder zat toen de herenkapper Thei Hunnekens, die in 1958 verhuisde naar het voormalige pand van slagerij Widdershoven, tegenover het oude kerkje.

Op huisnummer 23 was de volgende winkel, de levensmiddelenzaak van Marcel Hermans, in die jaren de eerste zelfbedieningswinkel van Hoensbroek.

Zijn buurman was slager Quadackers met pal daarnaast, op nr. 27, de chique hoedenwinkel van de gezusters Vogel-Vincken, vervolgens het woonhuis van Houtzagerij Maas met de inrit naar hun za-gerij en als buur het nostalgische witte huisje van de varkenshandelaar van Ham. Dit huisje, alsook het pand van Maas zijn nu afgebroken voor het

Carbooncollege en de bibliotheek die op deze plek gebouwd zijn.

Electrische Rund- Kalfs- en Varkensslagerij

J. Quaedackers-Palmen

Hoofdstraat 13, Hoensbroek

Telefoon 984 .

**Speciaal adres voor
Opgemaakte Schotels!!!**

De voornoemde winkelpanden, vanaf Herpers tot hier, zijn in de loop der jaren zo vaak van functie en eigenaar verwisseld dat het helaas niet doenlijk is om op te noemen wat daar allemaal voor zaken in gevestigd waren!

Kapelanie

We steken nu de Kloosterstraat over en dan, iets beneden straatpeil en met een ruime voortuin, lag hier de statige kapelanie van de St. Jan Evangelist parochie. Deze kapelanie moest eind zestiger jaren plaats maken voor het grote winkelpand van de fa. Mertens met haarden, kachels en huishoudelijke artikelen. Een te groot bemeten pand dat al snel werd verbouwd tot een ABN-bankfiliaal en dat nu verwerkt is in de eerder genoemde school en bibliotheek.

Bakker Merry was in het volgend pand gehuisvest. Hij sloot zijn zaak in de zestiger jaren en de bakkerszaak werd verbouwd tot frituur de Lekkerbek. Ook dit is inmiddels geschiedenis en sinds 1978 is dit pand het domein van herenkapsalon Rob Hunnekens.

In het vooruitstekende pand hiernaast was kleermaker Cox gevestigd. In '57 verbouwde de fam. Otermans dit pand tot café. Dit café werd een paar jaar later overgenomen door de familie Lahaije, waarvan dochter Yvonne is getrouwd met de bekende schlagerzanger Bruno Majcherek (Laila) en sinds december 1965, al 45 jaar dus, is het bekend als "Café Coba en Fer" of te wel de Hoeskamer va Gebrook en reeds al die jaren wordt hier De Leeuwbeer getapt. De bekende radio- en tv- zaak van Hein Scholl lag naast het café. Midden vijftiger zette hij hier een fraaie nieuwbouw neer en nog geen tien jaar later, was de fa. Scholl en Zonen (*Jo, George en Max*) zo "geboomd" dat om de hoek, op het braakliggende terrein aan de Markt, een tweede zaak erbij gebouwd werd.

De Markt

Op de hoek van de Markt ligt sinds 1956 de mooie juwelierszaak van Al v.d. Berg en ook zijn opvolger is die stiel trouw gebleven.

Verder was de hele Markt in die vijftiger jaren bijna leeg.

Tussen juwelier v.d.Berg en het café op de hoek Polderstraat-Markt, lag het zojuist vernoemde zompige en braakliggende terrein, dat toen door de houtzagerij Maas gebruikt werd voor bomenopslag.

In de zestiger jaren is dit terrein volgebouwd, allereerst door de fa. Scholl - dit is nu de speelhal Super Game - en de rest werd benut door de EDAH, vervolgens door een kledingconcern en uiteindelijk werd dit pand ingevuld door het biljartcentrum Fair Play, dat de Markt verlevendigde met een fraai terras.

Het café op de hoek van de Polderstraat, waar destijds Nol en Enne de Jong de scepter zwaaiden, heette café Marktzicht. Toen zij in 1952 verhuisden naar het grotere pand aan de Hoofdstraat, is dit café overgenomen door o.a. Theo Moorkamp, Al Wolters en eind vijftiger jaren door Piet en Mia v.d. Velden die een paar decennialang met succes dit hotel-café gerund hebben en er een lekker Ridder pilsje taptten.

Vervolgens is dit pand verbouwd tot Amusementhal en nu is het alweer geruime tijd als café in gebruik.

Restaurant Limbourgeoise

Op de andere hoek het bekende hotel/café Amicitia, in de jaren vijftig gerund door Lei Canisius, die zijn hotelkamers in die jaren voornamelijk verhuurde aan onze uit Nederlands-Indië gerepatrieerde landgenoten.

Pas toen ± 1960 Sjir Steins de zaak had overgenomen floreerde de zaak weer als vanouds, als café en danszaal. Toen deze na een paar gloriejaren de hele zaak verbouwde en probeerde er een chique sterrenrestaurant van te maken, Limbourgeoise genaamd, ging het al snel mis en werd de zaak overgenomen door de AFCENT, die hier hun officers lobby

van maakten.

In maart 1970 nam het echtpaar Niemark de zaak weer over en zij gaven Amicitia weer snel zijn oude glans terug.

Na hun afscheid, eind negentiger jaren, namen Berry en Jolanda Cleiren het café over.

Toen dat mis ging nam Heinz Jacobs, de exploitant van biljartcentrum Fair Play, het heft in handen. Hij renoveerde het café en de zaal eens grondig, maar deed de zaak toch al weer vrij snel over aan Kees Outjer, die nu al weer een paar jaar deze zaak exploiteert. Verder lagen er in die jaren rond onze markt nog een paar oude huisjes, die als men ze niet gesloopt had, vanzelf omgevallen waren. Dus hoog tijd voor verandering en die kwam.

De Muisberg werd afgegraven en langs de achterzijde van de Markt kwam een doorbraak naar de Nieuwstraat. De nieuwe hoek werd het domein van de Rabobank, maar ook die zag ondertussen meer heil in de Kouvender en nu is in dit pand een groot Chinees Wokrestaurant gevestigd, Paradiso genaamd.

Aan de overzijde werd een groot appartementenflat gebouwd en eronder Albert Heijn, maar ook die is sinds 2000 naar ... de Kouvender en nu is er Bristol gevestigd.

Het oude huisje pal naast Amicitia

Wordt vervolgd.

Bronnen: Het telefoonboek van 1952, de herinneringen van Jo Scholl en Hein Giesen alsmede diverse feest-en jubileumgidsen uit die jaren.

Opsporing verzocht!

Wie kan ons meer vertellen over het illustere gezelschap op deze foto.

De foto is genomen vòòr Hotel Amicitia; het moet na 1970 geweest zijn, want de heer Niemark staat ook op deze foto.

Wie van onze aandachtige lezers weet welke groep of vereniging dit is en kan er ook nog eens wat namen aan toevoegen? Uw reactie kunt u mailen naar: secretaris@heemkundehoensbroek.nl of neem contact op met een van de redactieleden.

Constructiebedrijf Wiel Peters

Economiestraat 47 A
6433KC Hoensbroek
Tel.: 045- 5211057

Schadenet - Koenen

Breukerweg 178
6412 ZL Heerlen
Tel.: 045-5215450

Es d'n toesj um waor

Het was in de eerste decennia van de vorige eeuw nog heel gewoon, als men rond het midden van de maand maart gehele karavanen over de Limburgse wegen zag trekken. Karavanen bestaande uit wagens en karren, beladen met huisraad, kleine werktuigen, veevoer en zo meer. Het was dan een verhuizing van de een of andere pachter, omdat “d'n toesj um waor”.

D'n toesj

Onder “d'n toesj” verstond men de pacht van een hoeve, die meestal een periode van 6, 9 of 12 jaar besloeg. In ieder geval, een tijdsduur in een veelvoud van 3.

Dit was te herleiden tot het vroegere drieslagstelsel, waarbij als een vaststaand gegeven gold, dat op hetzelfde veld het ene jaar graange-

wassen werden geteeld en het daarop volgende jaar hakvruchten. Het jaar daarna moest het veld braak blijven liggen.

Dat kon per perceel maar ook per “veld” van kracht zijn.

Haofsjeid

Men kende ook het betalen van pacht in natura. Op bepaalde boerderijen “zaot de pachter in 't haofsjeid”, zoals het toen gezegd werd. Hiermee werd bedoeld, dat de helft van de opbrengst voor de eigenaar van de hoeve was.

Men noemde zo'n pachter dan ook een halfwin of een halfer.

Hoave knoep

Onderling kende men ook de term “hêe zit veur d’n haove knoep”. Dit betekende, dat hij de hoeve bewoonde voor de helft van de jaarlijkse geogoste harde vruchten, het graan.

Baggeere

Het verhuizen als boven bedoeld betitelde men in vroeger jaren met ‘baggeere’.

Maart was de “baggeermaond”, de maand dat bepaalde hoevebewoners van bedrijf wisselden.

Men zou zich hier kunnen afvragen, of dit soms teruggaat tot de Romeinse tijd, toen de maand maart nog gold als de eerste maand van het nieuwe jaar. Het woord “baggeere” lijkt in ieder geval verwant aan het woord bagage, dat volgens de van Dale betekent: “benodigdheden, die een leger meevoert”.

En dit zou nu weer terug te brengen zijn tot het volkslatijn “baga” dat reiskist betekend.

Naobershulp

Bij een dergelijke verhuizing was in veel gevallen sprake van spontane “naobershulp”, zoals men die ook kende bij ziekten, brand en begrafenissen. Omwonende boeren, zowel kleine als grote, boden spontaan hulp aan in de vorm van mankracht of transportmiddelen.

Iedere “naober” zag het als een plicht mee te helpen en met paard en kar goed voor de dag te komen.

Vooraf werd de “aogswage of de sjlagkar” terdege gepoetst. Vellingen en spaken kregen dan een meniebeurt. Heel ijverige helpers gaven de laadbak en de karbomen nog een groen strijkje.

De paarden kregen zelfs een aparte beurt. Allereerst hanteerde men met veel zorg de roskam. De hoeven werden behandeld met een zwarte, vetaandoende pasta. Ook het tuig werd onder handen genomen met een mengsel van traan en de as van verbrand haverstro, waardoor het leer niet alleen een zwarte kleur kreeg, maar ook werd het hierdoor veel soepeler. De koperen versierselen en de vele tuigbellen werden blinkend gepoetst. Deze werden ge-

poetst met de as van sigaren of met de as van het zeer bekende onkruid “kattesjart”. Deze as doopte men in een weinig azijn en zout. Later kwamen de nu nog algemeen in gebruik zijnde metaal-poetsmiddelen in zwang. De “sjellekrans” met de klokvormige tuigbellen, bestemd voor feestelijke gelegenheden, werd ook nu van zolder gehaald.

Ook de dochters van naobers hielpen een handje mee. Hun taak was het maken van kleurige papieren rozen en linten. Dit alles moest vóór de verhuizing gebeuren.

Verhuisdag

Op de dag van verhuizen trokken dan 's morgens heel vroeg de naobers met opgetuigde paarden en karren naar de hoeve.

Tot rond het einde van de 18de eeuw was het nog gebruikelijk, dat

de pachter en zijn gezin samen met alle helpers eerst plaats namen voor het nuttigen van een stevige koffiemaaltijd. De dag zou immers lang en zwaar worden.

Na het nuttigen van de stevige koffiemaaltijd werden de wagens en de karren voorgereden en kon met de eigenlijke verhuizing een aanvang nemen. Men bleef dan wachten, totdat het laatste voermiddel geladen was, en het vee eveneens klaar stond voor de trek. Was het dan zover, dan namen pachter en echtgenote, eventueel met kinderen, plaats in de sjees en op dat moment kwam de karavaan definitief in beweging.

Achter de vele boerenwagens volgde de levende have van de pachter. Eerst, al dreutelend, het hoornvee: kalveren, runderen en melkkoaien. De knechten en de meiden die op de hoeve te werk gesteld

waren, hadden de zorg over dit deel van de kapitale eigendommen van de boer. Na het hoornvee volgde de scheper met zijn kudde schapen en de onafscheidelijke honden.

Tot slot kwam de varkensstapel, geborgen in latten kooien en vervoerd op zware boerenkarren.

Op het einde van de 18^e eeuw telde men op een grote hoeve wel zo'n 60 tot 80 stuks hoornvee. Ook een schaapskudde met meer dan 120 stuks schapen was toen nog heel gewoon.

Drei kier baggeere steit geliek mit eine kier alles te verlere

Schade aan de inboedel was door het op- en afladen natuurlijk niet te voorkomen. Al was het op die dag slecht weer, toch moest “het baggeere” gewoon doorgang vinden.

Voorals dit moest plaatsvinden in de maand maart, want dan kon het nog weleens erg buiig zijn.

Sneeuw en regen waren voor het soms kostbare antieke meubilair, voor de kleding, voor de dekens en andere zaken van de welgestelde boer een ware tegenvaller.

Beschermende hoezen of zeildoeken waren in vroeger jaren nog maar spaarzaam in gebruik. Geen wonder, dat in de volkstaal een algemeen gezegde gold: “Drei kier baggeere steit geliek mit eine kier alles te verlere”. Hiermede bedoelde men, dat schade aan eigendommen bij driemaal verhuizen even groot was, als bij één hoevebrand.

Feestelijk

Zo'n verhuizing met versierde wagens en trekdieren, met het rinkelend geluid van de talrijke in de zon blinkende koperen tuigbellen, had iets bijzonders, iets dat opzien baarde, iets feestelijks.

Was het zonnig weer, dan leek het of de kleuren van de papieren linten en rozen bevestigd aan de hoofdstellen en zadeltuig van de paarden, mooier werden naarmate de zon hoger aan de hemel stond.

Geen wonder dat zo'n feestelijk uitgedoste karavaan nogal belangstelling trok, als men de andere dorpen of buurtschappen passeerde.

Voor de noabers, die belangeloos meehielpen, was het meetrekken een welkome afwisseling en een even breken met de dagelijkse sleur van het boerenwerk. Ongehuwde jonge mannen zagen zodoende een kans om in contact te komen met elders wonende boerendochters. Feesten en kermisvierden kwamen in vroeger tijden zeker minder voor dan nu. Bovendien beschikte men toen niet over de vervoersmiddelen die we nu kennen. Geen wonder dat meewerken aan zo'n verhuizing ook wel eens gezien werd als een aparte kans voor het speuren naar een wederhelft.

Juist daarom kregen paard en kar vóór de verhuizing een zeer aparte beurt, met als doel "uitblinker" te zijn tussen alle andere.

Het was een niet besproken wensdroom, die mede charme gaf aan dit deel van het volksgebeuren. De nieuwe hoeve, die inmiddels door de vorige pachter verlaten was, werd nu spoedig betrokken.

In de 14de en 15de eeuw, gebeurde het dat zelfs de woningen, vakwerkboerderijen, in onderdelen als gebinten, regels, stijlen, deuren en ramen méé verhuisden. Op de plaats van aankomst werden dus de woning en de stallen weer worden opgebouwd. Leem voor de wanden en stro voor de daken vond men op de nieuwe standplaats. Dit laatste was een "ver-hui-zen" in de ware zin van het woord.

Ingezonden door Leo. Meevers Scholte.

Voor de laatste keer: Kouvenderstraat

Door Math Mertens

Weinig onderwerpen in de afleveringen van ‘Oos Gebrook’ tot nu toe hebben zoveel vragen/discussie opgeleverd als de herkomst van de naam Kouvenderstraat. Ook het artikel in het laatste nummer leverde weer een aantal interessante reacties op. Zo kreeg ik tweemaal de vraag voorgelegd of Kouvender toch echt niet afkomstig zou kunnen zijn van een eigennaam, aangezien in oude annalen ook de naam Couvender werd gebruikt. Hoewel het bewijs voor het tegendeel niet is te geven, acht ik de kans daarop zeer klein, om niet te zeggen nihil. Ik zal U ook uitleggen wat mij tot deze conclusie brengt. Neuzend in de archieven van Rijckheyt ben ik de naam Kouven- (in een aantal samenstellingen) voor het eerst tegengekomen in een wegenschouw uit het jaar 1566. Die schrijfwijze – met K dus – blijft zo’n twee eeuwen gehandhaafd en dan zien we plotseling de K veranderen in een C. Ook – en misschien kunnen we beter zeggen ‘juist’ – in officiële stukken, zoals uit een wegenschouw van 1781 blijkt. Waarom deze verandering, wordt nergens uitgelegd, maar ik kan zelf maar één reden bedenken: de invloed van de Franse tijd. Het Frans kent vrijwel geen woorden met een K als beginletter, dus ik denk dat ze er daarom maar een C van gemaakt hebben. Want in diezelfde wegenschouw wordt ook de huidige Koestraat met een C geschreven (Coyeweg) en in een gemeentelijk stuk wordt de Koumen plotseling de Coumen. Een onderbouwing voor mijn veronderstelling vind ik in het feit, dat na de Franse tijd de meeste C’s weer veranderen in K’s.

Iets wat merkwaardig is, dat de Koestraat – gelegen op de hoger gelegen weilanden waarop de sterkere koeien grazen – zich heeft aangepast aan de Nederlandse spelling, terwijl in het geval van de Kouvenderstraat – waar op de lager gelegen weiden de ‘kouver’ in de luwte konden grazen – de oude dialectbenaming behouden is gebleven. Wilt U ook daar een verklaring voor, dan zou ik U willen verwijzen naar analoge voorbeelden, waarbij ook soms dialectnamen behouden zijn gebleven, zoals Wijenweg (Wilgenweg), Jeugrubbe (greppel), Voeëgelsjtang (schietsboom) enz., terwijl anderzijds dialectnamen veranderingstijd zijn, zoals Kloosterstraat, Muisbergstraat, Wijngaardsweg enz. U ziet het: willekeur viert hoogtij.

Nieuwjaarswens met inhoud

Door Math Mertens

Op onze nieuwjaarswens in het voorgaande nummer van 'Oos Gebrook' hebben de redactie nogal wat reacties bereikt, variërend van "wat een raar verhaal" tot "een leuk kinderversje". Voor ons een reden om hier nog even op terug te komen, want het is noch het een noch het ander. Wat het dan wel is?

*Zieëlig Nuujaar
d'r kop vol haor
d'r môngd vol teng
en 'n waffel i g'n heng*

Voor zover bekend was in Hoensbroek kapelaan Schleiden de eerste die het vers aan het papier toevertrouwde in een brief aan de leden van de KJV (Katholieke Jongeren Vereniging). En als U nu weet, dat Schleiden in 1928 naar Hoensbroek kwam, gaat bij enkelen van U wellicht al een lichtje branden: de beruchte dertiger jaren zijn in aantocht met armoede, hoge werkeloosheid, kortom crisistijd en dan in een heel wat ernstiger mate dan de crisis zoals wij hem de laatste anderhalf jaar beleefden. En is het in het licht daarvan niet prachtig en heel begrijpelijk wat de mensen elkaar toewensten!

Immers een volle bos haren straalde jeugdige frisheid en daadkracht uit, met "d'r môngd vol teng" wenste men elkaar een goede gezondheid toe. Lang golden een stevig gebit en goed tandvlees als een teken van gezondheid en misschien bevat dat ook wel een kern van waarheid. Tot op de dag van vandaag is in de paardenhandel een paard met een krakkemikkig gebit maar moeilijk verhandelbaar, met de laatste regel wenste men de ander toe, dat hij in het nieuwe jaar steeds voldoende te eten zou hebben.

Prachtig toch! Het spreekwoord zegt: "er is niets nieuws onder de zon". Welnu, is datgene wat men met bovengenoemde versregels elkaar toewenste nu niet precies dat waar ook wij, mensen van 2011, naar hunkeren!?

Van Crieelingen VOF-Woninginrichting

Hoofdstraat 390
6432 GN Hoensbroek
Tel.: 045- 5216678

Mededelingen

Tienduizend euro voor herstel gietijzeren grafkruisen bij grote St. Jan

Onze vereniging ontvangt binnenkort van de Rotaryclub Hoensbroeck 10.000 euro voor het herstel van de 29 gietijzeren grafkruisen op het kerkhof rond de grote St. Jan.

Bij een rondleiding op dit kerkhof enkele jaren geleden bleek dit een voor Nederland unieke verzameling te bevatten. Maar de tand des tijds heeft er in de afgelopen 70 jaar flink aan geknaagd en daarom hebben de kruisen een flinke opknapbeurt nodig. Om dat samen met de bijdrage van de Rotaryclub te kunnen uitvoeren hebben we ook de hulp van onze leden nodig om de kosten te beperken.

Binnenkort gaan we van start met de opknapbeurt. Helpt u mee??

Meldt u aan bij onze secretaris of penningmeester!

Contributie

Het jaar 2011 is alweer enige maanden oud en als u uw jaarlijkse contributie nog niet betaald heeft, dan verzoeken wij u om dit alsnog te doen.

De contributie is **€ 15,- per jaar**, u kunt dit bedrag storten op **rekeningnummer 32800562** t.n.v. Heemkundevereniging Hoensbroeck, onder vermelding van contributie 2011.

Jaarvergadering

Op **woensdag 30 maart** a.s. houden wij onze jaarvergadering in Partycentrum Amicitia. Wij beginnen om 19.30 uur met het officiële gedeelte, aansluitend zal Anne Rose Orbons om 20.30 uur een voor iedereen toegankelijke lezing houden met de titel "Historisch land en water van kasteel Hoensbroeck".

van Oost Verzekeringen - Hypotheken

Juliana-Bernhardlaan 8

6432 GW Hoensbroeck

Tel.: 045-5224241

Nieuwe leden in 2010

Onze vereniging mocht zich in het voorbije jaar verheugen op een ruime ledengroei en telt nu 152 leden.

De nieuwe leden zijn:

Krikke R.	Nuth	Hermanns-Counet M.	Hoensbroek
van Melick B.	Hoensbroek	Offermans F.	Hoensbroek
Sligchers-Peters J.	Hoensbroek	Otermans N.	Hoensbroek
Koken H.	Landgraaf	Luypen G.	Hoensbroek
Giezenaar S.	Hoensbroek	Schoutens-Meijers L.	Kerkrade
Heitlager K.	Vaesrade	Willems J.	Hoensbroek
de Groot G.	Hoensbroek	Harreman A.	Hoensbroek
van Maris J.	Hoensbroek	Hilgers L.	Hoensbroek
Bronshoff L.	Amsterdam	Stevelmans G.	Hoensbroek
Vermeer F.	Hoensbroek	Meessen P.	Hoensbroek
de Jong-Dols J.	Hoensbroek	Crombach W.	Hoensbroek
Prezenza M.	Hoensbroek	Werink P.	Hoensbroek
Has H.	Brunssum	Rosbeek J.	Hoensbroek
Zijlstra G.	Voerendaal	Drieshen B.	Hoensbroek
van Lieshout T.	Heerlen	Jansen F.	Hoensbroek
Creusen J.	Hoensbroek	Borghans G.	Heerlen
van Lieshout W.	Hoensbroek	Leschot W.	Hoensbroek

W. Mengelers – Auto elektra

Burg. Slanghenstraat 11
6433 AR Hoensbroek
Tel · 045- 5217777

Heunen Coiffeur Herensalon

Wilhelminastraat 76
6431 XX Hoensbroek
Tel · 045- 5211224

Begunstigers:

H. Giesen	Hoensbroek
Holtus Verzekeringen & Financieringen	Hoensbroek
M. L'Ortye	Amstenrade
Punctua & Partners - Accountants	Hoensbroek
Fam. Simons	Hoensbroek
C. van Tilburg	Hoensbroek
THE READ SHOP	Hoensbroek
van Melick - Heerlijk uit Hoensbroek	Hoensbroek

L'Ortye

Ogenlust[®]
*BLOEMSIERKUNST
WWW.OGENLUST.COM

Noteer in Uw agenda!

Woensdag 30 maart a.s. om 19.30 uur jaarvergadering

Partycentrum Amicitia

